

DIONYSIOVI DI BORGO SAN SEPOLCRO

VÝSTUP NA MONS VENTOSUS

Vystoupil jsem dnešního dne na nejvyšší horu tohoto kraje, které plným právem říkají Mons Ventosus — Větrná hora, veden toliko přáním uvidět neobyčejnou výšku toho místa. Mnoho let jsem na tuto cestu pomýšlel — vždyť jsem, jak víš, žil v této krajině od dětství; tak řídí osud lidské životy. Ta hora zdaleka odevšad patrná je tu téměř stále na očích.

Prudké přání vykonat konečně jednou to, čím jsem se denně obíral, se mě zmocnilo, zvláště když jsem den předtím znovu pročetl římské dějiny a náhodou v Liviovi přišel na ono místo, jak makedonský král Filip, ten, který válčil s Římany, vystoupil na horu Hemus v Thesálii, neboť věřil pověsti, že z jejího vrcholu lze shlédnout dvě moře, Jaderské a Černé; zda je to pravda či klam jsem nemohl spo-

lehlivě zjistit, protože vzdálenost té hory od našich krajů a rozpory mezi spisovateli to činí pochybným. Ale abych je všechny neprobíral: zeměpisec Pomponius Mela tvrdí bez rozpaků, že tomu tak je, Titus Livius pokládá to tvrzení za nepravdivé. Kdyby mi bylo tak snadné onu horu prozkoumat jako tuto zde, nesnesl bych být dlouho v nejistotě.

Abych však skončil o oné hoře a vrátil se k této: zdálo se mi, že mladému člověku, který není veřejně činný, může být prominuto, co se starému králi nevytýká. Ale když jsem přemýšlel o nějakém společníkovi, tu se mi kupodivu sotvakterý z přátel zdál být ve všech směrech vhodný — tak vzácný je i mezi těmi, kdo se mají rádi, zcela dokonalý soulad všech přání a zvyků. Jeden byl příliš váhavý a druhý příliš čiperný, ten příliš pomalý a onen příliš rychlý, ten příliš zasmušilý a onen příliš veselý a konečně ten početilejší a onen chytřejší, než bych si přál; lekal jsem se zamlklosti tohoto a hlučnosti onoho, tloušťky a tučnosti jednoho, hubenosti a slabosti druhého, u toho mě odrazoval chladný nezájem, u onoho žhavý zápal. To všechno, byť i obtížné, se snese doma, neboť náklonnost přehlédne cokoliv a přátelství se neleká žádné nepříjemnosti, ale tím méně snesitelným se to všechno stává právě na cestě. A tak má citlivá mysl, toužící a dychtící po ušlechtilém potěšení, zvažovala všechno podrobně, aby se nějak neprovinila proti přátelství, a mlčky odmítala

vše, o čem tušila, že by se mohlo stát na zamýšlené cestě obtížným. A co myslíš? Nakonec jsem se obrátil o pomoc domů a prozradil jsem tu věc svému jedinému mladšímu bratrovi, kterého dobře znáš. Nic nemohl vyslechnout s větší radostí a děkoval mi, že je mi přítelem i bratrem zároveň.

V určený den jsme vyšli z domova a k večeru jsme dorazili do Malaucène; je to místo na úpatí hory směrem k severu. Zdrželi jsme se tam den a dnes konečně jsme s několika sluhy ne bez mnohých obtíží vystoupili na horu; je to totiž strmý a téměř nepřístupný skalnatý horský hřbet. Ale dobře to vyslovil básník: *Úsilná práce cokoliv zmůže.*

Dlouhý den, lahodný vzduch, svěží mysl, tělesná síla a hbitost a vše ostatní toho druhu nám byly v chůzi podporou. Přirozený ráz toho místa byl jedinou obtíží. Mezi horskými srázy jsme našli staříckého pastýře, který se nás snažil odradit od výstupu mnohými slovy; říkal, že také on před padesáti léty, hnán stejným mladistvým zápalem, vystoupil až na nejvyšší vrcholek a neodnesl si odtud nic než rozmrzelost a únavu a tělo i oděv rozedrané skalisky a křovinami; nikdy předtím ani potom prý u nich nebylo slyšáno, že by se byl někdo čeho takového odvážil. Když se na nás takhle rozkřikoval, byly jeho zákazy posilou našemu přání, neboť mladá mysl není přístupná domluvám. Když pak ten stařec poznal, že se marně namáhá, vyšel poně-

kud mezi skály a ukázal nám prstem strmou stezku; mnoho nám přitom domlouval a ještě za námi na-
híkal, když jsme odcházeli.

Nechali jsme u něho z oděvů i věci všechno, co mohlo být na obtíž, vyzbrojili jsme se toliko pro výstup a začali jsme svižně stoupat. Jak se většinou stává, dostavila se po těžké námaze brzy únava. Proto jsme nedaleko odtud na jedné skále zůstali stát. Odtud jsme vyšli znovu ale kráčeli jsme již volněji. Zvláště já jsem se ubíral horskou stezkou mírnějším krokem, kdežto bratr mířil zkratkou po horském hřbetu vzhůru. Já, změkčilejší, přidržoval jsem se nižších míst, a když mě volal a ukazoval mi přímější cestu, odpovídal jsem mu, že doufám na druhé straně ve snadnější vzestup a že se nebojím delší cesty, budu-li po ní stoupat mírněji. Tou výmluvou jsem chtěl zakrýt svou pohodlnost, a když ostatní už stáli nahoře já bloudil údolními; mírnější výstup se nikde neukazoval, cesta se zatím prota-
hovala a marná námaha se zhoršovala.

Teprve potom jsem rozmrzelý a utrmácený litoval svého nerozumu a rozhodl se zamířit přímo vzhůru; když jsem pak, unavený a rozmrzelý, dostihl čekajícího bratra, osvěženého dlouhým odpočinkem, šli jsme po nějaký čas stejným krokem dál. Ale sotva jsme ten vrcholek minuli, už jsem zapomněl na nedávnou zacházku a znovu jsem byl přitahován nížinami; zase jsem se trmácel údolními, kde jsem šel

snadnou a dlouhou cestou a zabředl jsem podruhé v nesnáze. Odkládal jsem tak obtížné stoupání, ale lidskými úvahami nelze změnit přirozené vlastnosti věcí a není možné, aby cokoliv hmotného sestupováním dospělo k výšinám.

Zkrátka — za bratrova smíchu, když jsem se proto třikrát nebo i vícekrát rozzlobil, se mi po několika hodinách podařilo ho dohonit. Pak jsem se po tolikerém zklamání usadil v jednom údolí. Tam jsem se na perutích myšlenek přenesl od věcí tělesných k nehmotným a domlouval jsem sám sobě asi takto: „Uvědom si, že to, co jsi dnes tolikrát zakusil při výstupu na tuto horu, se stává tobě i mnohým jiným, kdo spějí k blaženému životu; lidé to však nedovedou proto tak snadno uvážít, protože pohyby těla jsou patrný, hnutí duševní však jsou neviditelná a skrytá. Ale život, který nazýváme blaženým, leží ve výšinách a úzká cesta, jak se tvrdí, vede k němu. I tam se tyčí mnohé vrcholky a od jedné ctnosti ke druhé je nutno kráčet po vznešených stupních. Na vrcholu je všech jich konec a cíl cesty, k němuž naše putování míří. Tam chtějí dojít všichni, ale podle slov Ovidiových:

Přát si je málo, bys věci se zmocnil, je třeba ji chtít.

Jistě si pouze nepřeceš, nýbrž také chceš — pokud i v tomhle sám sebe neklameš, jako v tak mnohém. Co ti tedy brání? Patrně nic jiného, než že cesta přízemními a nejnižšími radostmi se zdá být rovnější

a na první pohled pohodlnější; ve skutečnosti však je nutno po dlouhém bloudění buď s břemenem nevhodně odkládané námahy stoupat vzhůru k samotnému vrcholku blaženého života, nebo malátně klesnout v údolí svých hříchů — a překvapí-li tě tam temnoty a stíny smrti, a to se bojím předpovídat, bude ti souzeno zde ve stálých mukách trávit věčnou noc.“

Je až neuvěřitelné, jak mě ta úvaha na těle i na duchu vzpružila k tomu, co ještě zbývalo. Kéž by také můj duch mohl stejně vykonat onu pouť, po níž za dnů i noci toužím, jako jsem, překonav konečně obtíže, pěšky urazil dnešní cestu! A jistě by mělo být o mnoho snazší to, co může vykonat hbitý a nesmrtelný duch bez jakékoliv změny místa rázem v okamžiku, než co se musí konat v průběhu doby s pomocí smrtelného a křehkého těla a s těžkým břemenem údů.

Ze všech vrcholků je nejvyšší ten, kterému obyvatelé lesů říkají „Synáček“; důvod neznám, myslím však, že se to říká pro pravý opak jako často jindy; zdá se být totiž skutečným otcem všech sousedních hor. Na jeho temeni je malá planina; tam jsme se konečně unaveni usadili k odpočinku.

A když jsi již slyšel, jaké starosti zaplavily mé srdce během výstupu, poslyš, otče, i to, co zbývá, a věnuj, prosím tě, jednu hodinu svého času četbě toho, co já jsem dělal po jeden svůj den.

Nejdříve jsem zůstal stát jako strnulý, uchvácen nezvyklým váním vzduchu a nespoutaným rozhledem. Zahleděl jsem se zpět: pod mýma nohama ležely mraky a hned se mi staly méně nepochopitelnými Athos i Olymp, když to, co jsem o nich slychal a čítal, jsem uviděl na hoře méně proslulé. Potom jsem zamířil své oči k italským krajům, k nimž můj duch nejvíce lne. Samotné Alpy, strmé a sněhem pokryté, jež kdysi onen krutý nepřítel všeho římského překročil, rozleptáváje skály octem, věříme-li pověsti, jsem viděl právě před sebou, i když jsou velice vzdáleny. Přiznám se, že jsem si povzdechl po italském nebi, které jsem viděl spíše duchem než očima, a zmocnila se mě nezdolně žhavá touha uvidět opět přítele i vlast, až jsem zprvu pro obojí káral svou dosud nedospělou citlivost, i když obě se dají omluvit za pomoci slavných příkladů.

Pak zaujala mou mysl nová úvaha a odvedla ji od krajin k času. Řekl jsem totiž sám k sobě: Dnes se končí desátý rok od toho, kdy jsi po skončení dětských škol, odešel z Bologne. Ach, nesmrtelný Bože a neproměnná Moudrosti, kolik a jakých změn tvých mravů čas zatím uplynulý viděl! Nemluvím o tom, co není dokončeno, neboť ještě nejsem v přístavu, abych v bezpečí vzpomínal na prožité bouře. Snad jednou přijde doba, kdy budu moci přehlednout všechno po řadě, jak se co dělo, říká si slova tvého Augustina: *Rozpomínat se chci na špatnosti,*

jičků jsem se dopustil, i na smyslné obavnosti své duše, ne proto, že bych v nich měl zálibu, nýbrž abych tebe miloval, Bože můj! Vždyť mi ještě zbývá vykonat mnoho nejasných a obtížných věcí! To, co jsem miloval, teď již nemiluji — ale vždyť lžu: miluji to, ale střízlivěji. A hle, už zase jsem zalhal, miluji to, ale zahanbeněji a smutněji. Konečně jsem tedy řekl pravdu a je to tak: miluji, ale to, co bych rád nemiloval, co bych si přál nenávidět; miluji tedy, ale proti své vůli, z donucení, zarmoucený a truchlivý. Tak sám na sobě zakouším, já ubohý, smysl onoho slavného verše:

Možno-li, zavrhnou; ne-li, nechť milovat budu.

Ještě neuplynul třetí rok od té doby, kdy mě posedla celého ta zvrhlá a bídná touha a kdy v síních mého srdce sama a bez odporu vládla a kdy se jí postavila jiná, bouřící se a spílající; mezi těmi se nyní již dlouho na bojišti mých úvah vede úporný boj, dosud nerozhodný, o vládu jedné z obou stránek člověka.

Tak jsem v úvahách přemítal o minulých deseti letech. Pak jsem odhazoval své starosti o minulost a kladl jsem si otázku: „Kdyby se ti náhodou podařilo protáhnout tenhle nejistý život o dalších deset let a přibližovat se ke ctnosti stejně rychle, jako ses v minulých dvou letech odvrátil od dřívější zatvrzelosti, když se tvé nové tužby snažily překonat staré — mohl bys mít ne jistotu, ale přece jen naději, že bys ve čtyřiceti letech mohl jít smrti klidně

vstříc a nedbat o zbytek života k stáří se chýlícího?“

Takové a podobné myšlenky se střídaly, otče, v mé mysli. Radoval jsem se ze svého pokroku, truchlil jsem nad tím, co jsem nesplnil a naříkal jsem nad proměnlivostí všeho lidského konání. Jako bych byl zapomněl, kam jsem přišel a kvůli čemu. Konečně jsem odhodil starosti, pro které jiné místo bylo vhodnější, rozhlédl jsem se a hleděl jsem na to, co jsem přišel uvidět. Pobízeli mě, že již nadchází doba k odchodu, že slunce se již sklání a stín hory že se prodlužuje; tu vyburcován a jakoby probuzen jsem se obrátil zpět a zadíval se k západu. Hranice mezi Hispánií a Galií, hory pyrenejské, tam odtud nelze uvidět, ne že by tomu bránila nějaká překážka, pokud vím, nýbrž jen pro nedostatečnost lidského zraku; po pravé straně však bylo jasně vidět hory kraje lyonského a po levici záliv u Marseille i ten, který bičuje Aigues-Mortes, ač jsou vzdáleny několik dní cesty. Rhônu samotnou jsem měl přímo před očima. Zatímco jsem nad tím vším žasl a teprve nyní poznával zemi, pozvedl jsem po příkladu těla i ducha k výšinám; zachtělo se mi nahlédnout do knihy Augustinových „Vyznání“, kterou jsi mi ve své laskavosti daroval a kterou co vzpomínku na autora i dárce stále chovám a mám u sebe; je to knížka co pěst veliká, maličká objemem, ale nesmírně půvabná.

Rozevřel jsem ji, abych si přečetl, co mi padne

do očí: s čím jiným jsem se mohl setkat než se skromností a pokorou? Náhodou se mi však namanula desátá kniha toho díla. Bratr, který očekával, že z mých úst uslyší něco od Augustina, stál s napjatým sluchem. Bůh je mi svědkem i on, který při tom byl, že tam, kam jsem prvně upřel oči, bylo napsáno: *A lidé jdou, aby se podívali výšinám hor a nesmírným vlnám moře a přeširokým proudům řek a branicím Oceánu a drabám hvězd, a o sebe nedbají.* Strnul jsem, přiznám se, a požádal jsem bratra, který chtěl něco slyšet, aby mě netrápil. Knihu jsem zavřel rozhněván na sebe, že i teď obdivuji věci pozemské — já, který jsem se měl již dávno poučit od pohanských filosofů, že mimo ducha nic není hodno obdivu a že před jeho velikostí nic není veliké.

Tehdy jsem usoudil, že jsem horu již dosti zhlédl a zaměřil jsem svůj vnitřní zrak na sebe samého. Od té chvíle nebylo nikoho, kdo by mě slyšel promluvit, pokud jsme nesešli do údolí. Ta slova mi dala dost, čím bych se mlčky obíral. Nemohl jsem si představit, že se to stalo náhodou, a soudil jsem o všem, co jsem tam četl, že to bylo řečeno ke mně a k nikomu jinému. Vzpomínal jsem, že totéž si o sobě myslel Augustin, když, jak sám vypráví, při čtení Listů apoštolských mu první padla do oka slova: — — — *ne v hodování a opilstvích, ne v smilstvech a chlěpnostech, ne ve sváru a závistí; nýbrž zabalte se v Pána Ježíše Krista a nepečujte o tělo podle svých žádostí.*

To se přihodilo i dříve Antonínovi, když slyšel evangelium, v němž stojí psáno: *Chceš-li být dokonalý, jdi a prodej všechno své, co máš, a rozdej chudým a pojď a následuj mne a budeš mít poklad v nebesích.* Tu, jako by pro něho to Písmo bylo předčítáno, vztahoval na sebe ten příkaz Páně, jak vypráví Athanasius ve vypsání jeho života.

A jako Antonín, když to uslyšel, nic jiného nehledal, a jako Augustin, když to přečetl, dále v četbě nepokračoval, tak i pro mne bylo těch několik slov, která jsem uvedl, koncem všeho čtení. Mlčky jsem uvažoval, jak nedostatečná je rozvaha lidí, kteří nedbajíce toho, co v nich je nejušlechtilejší, rozptylují se ve mnohém a vyčerpávají se marnými úvahami, když mimo sebe hledají to, co mohli nalézt ve svém nitru. Obdivoval jsem vznešenost našeho ducha, kdyby jen svévolně se neponižoval a nezpronevěřoval prapočátkům svého původu a kdyby to, co mu k oslavě dal Bůh, sám nebyl změnil v hanbu.

Jak často, myslíš, jsem se toho dne při návratu obracel a vzhlížel k vrcholu té hory — a zdála se mi být sotva na loket vysoká proti velikosti lidského myšlení, kdyby jen se neponořovalo do bahna pozemské hanebnosti. A také to jsem si krok po kroku uvědomoval: jestliže jsem nelitoval tolika potu a námahy, aby se mé tělo jen maličko přiblížilo k nebi, jaké utrpení, jaká žalářování a jaká muka by mohla odstrašit ducha bližícího se Bohu a šlapajícího

po nadutém temeni pýchy a lidských osudech? —
A také toto: kolika lidem se asi podaří, aby nesešli
ze stezky pravé ze strachu před těžkostmi či z touhy
po pohodlí? Jak šťastný je takový člověk, je-li vůbec!
Myslím, že na něho myslel básník:

*Štasten, kdo dovedl poznat věci zdroje a původ
a kdo obavy všechny a s nimi nezlomný osud
nobou pošlapal svou, i bladový vztek Acheronu!*

Ach, jak usilovně bychom se museli namáhat,
abychom pošlapali ne vyvýšenou zemi, nýbrž po-
zemskými choutkami vzedmuté tužby!

Za takového neklidu rozbouřeného nitra jsem se
pozdě v noci, aniž jsem cítil kamenitost stezky,
vrátil k onomu venkovskému přístřeší, odkud jsem
před svítáním vyšel, a měsíc nám za chůze proka-
zoval po celou noc vítanou službu. Když pak se
sluhové zabývali prací s přípravou jídla, odešel jsem
mezitím sám do odlehlé části domu, abych ti toto
spěšně a bez přípravy napsal: kdybych to odložil,
mohla by změna míst změnit i mé city a ochladit
mou chuť ti psát.

Pohled tedy, přelaskavý otče, jak nerad bych něco
před tvým zrakem skrýval, když ti odhaluji nejen
svůj celý život, nýbrž s takovou péčí i své myšlen-
ky. Za ně se, prosím, modli, aby se, tak dlouho roz-
kolísané a neurovnané, konečně uklidnily, a aby se
po marném zmítání obrátily k jedinému dobrému,
pravému, jistému a pevnému cíli. Buď zdrav!